

ปรัชญาตะวันออก : จริยศาสตร์ของศาสนาเซน

Eastern Philosophy : Jainism Ethics

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์จะศึกษาปรัชญาตะวันออก : จริยศาสตร์ของศาสนาเซน การค้นคว้านี้ได้กระทำโดยศึกษาประวัติและคำสอนของศาสนาเซนที่ปรากฏในคัมภีร์พุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท บทความต่าง ๆ และนักวิชาการศาสนาที่เกี่ยวข้อง ปรากฏว่าคำสอนของศาสนาเซนที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์พุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท เป็นการปรากฏอยู่โดยการบันทึกของพุทธศาสนิกชนรุ่นหลัง เพราะในยุคสมัยนั้นการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรยังไม่มีแพร่หลาย เป็นเพียงการบอก ทรงจำ และถ่ายทอดออกไปเท่านั้น ผลการศึกษาพบว่า การประพฤติปฏิบัติของศาสนาเซน ซึ่งมีความใกล้เคียงกันระหว่างศาสนาเซนและพุทธศาสนา และศาสนาเซนก็เกิดขึ้นในเวลาใกล้เคียงกัน ตามหลักฐานบอกว่าถือกำเนิดก่อนพุทธศาสนาประมาณ 30 ปี ศาสดาของเซน คือ ท่านมहाวิระ (นิครนถ์ นาฏบุตร) ได้ทำการเผยแผ่คำสอนร่วมสมัยกับสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าหลายปี คำสอนของศาสนาเซนหลายเรื่องปรากฏอยู่ในคัมภีร์พุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท อย่างไรก็ตามคำสอนของศาสนาเซนที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์พุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท ก็พอที่จะเข้าใจศาสนาเซนได้ถึงถึงความประพฤติด้านจริยศาสตร์ การประพฤติปฏิบัติเพื่อความพ้นทุกข์ (นิรวาณะ) ตามความเชื่อ

ARTICLE INFO:

Author:

1. พระมหาวันดี วสันโต (พลเสน)

Phramaha Wasan Wasanto (Ponsen)

นักวิชาการอิสระ E-mail:

wasan.pon@student.mbu.ac.th

Tel: 0849007157

Corresponding Author:

2. กฤตสุชิน พลเสน

Kitsuchin Ponsen

อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬารามราชวิทยาลัย

E-mail: kitsuchin.pon@mbu.ac.th

Tel: 0927959626

3. สิริพร ครองชีพ

Siriporn Krongcheep

อาจารย์ประจำคณะศาสนาและปรัชญา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬารามราชวิทยาลัย

E-mail: siriporn.kro@mbu.ac.th

Tel: 0629517193

คำสำคัญ : ปรัชญาตะวันออก, จริยศาสตร์, ศาสนาเซน

Keywords : Eastern Philosophy, Ethics, Jainism

Article history:

Received : 04/11/67

Revised : 20/11/67

Accepted : 07/12/67

Abstract

This academic article aims to study Eastern Philosophy: Jain Ethics. This research was conducted by studying the history and teachings of Jainism as appeared in Theravada Buddhist scriptures, various articles, and related religious scholars. It appears that the teachings of Jainism as appeared in Theravada Buddhist scriptures were recorded by later Buddhists because at that time, written records were not widespread. They were only told, remembered, and transmitted. The results of the study found that the practices of Jainism

are similar to those of Jainism and Buddhism. Jainism also arose at about the same time. According to evidence, it was born about 30 years before Buddhism. The teacher of Jainism, Mahavira (Nigrantha Nataputra), spread his teachings at the same time as the Lord Buddha for many years. Many teachings of Jainism appear in Theravada Buddhist scriptures. However, the teachings of Jainism as appeared in Theravada Buddhist scriptures are enough to understand Jainism in terms of ethical behavior and practice for liberation from suffering (Nirvana) according to beliefs.

บทนำ

การศึกษาศาสนาเซนตามคัมภีร์ของพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท ได้แก่พระไตรปิฎกและอรรถกถา มีปรากฏอยู่ในชื่อ “นิครนถ์ นาฏบุตร” ซึ่งในสมัยนั้นมีชื่อเสียงมาก จัดอยู่ในกลุ่มของครูทั้ง 6 ที่มีอิทธิพลต่อการเผยแพร่คำสอนในชมพูทวีป (กวี ศิริธรรม, 2521) และมีประวัติว่ามีกำเนิดก่อนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประมาณ 30 ปี เมื่อตั้งเป็นสำนักและเผยแพร่คำสอนมากขึ้น มีผู้คนสนับสนุนมากขึ้น ก็ทำให้สำนักของนิครนถ์ นาฏบุตรมีผู้นับถือจำนวนมาก ส่วนใหญ่จะเป็นพ่อค้าที่มีความร่ำรวย และคนที่มีการศึกษาดีพอสมควรที่มานับถือ รวมไปถึงการที่พระมหากษัตริย์ได้อุปถัมภ์บำรุงรักษาด้วย ที่เป็นเช่นนั้นอาจเป็นเพราะคำสอนของท่านที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของการกรรม และการปฏิบัติตนให้ทรามาน ซึ่งเป็นเรื่องที่ทำได้ยาก อาจทำให้ผู้ได้พบเห็น ได้สนทนากับ เกิดความคิดเห็นคล้อยตาม และมีแรงจูงใจตาม เพราะคิดว่าเป็นหนทางที่ถูกต้องแน่นอน ด้วยคำสอนที่มีความลึกซึ้งในระดับหนึ่ง ต่างจากศาสนาพราหมณ์ ซึ่งมีอิทธิพลกับชาวชมพูทวีปอยู่ก่อนแล้ว

การศึกษาเรื่องปรัชญาเซนนี้ เป็นการศึกษาด้านจริยศาสตร์ หลักคำสอนที่มีความโดดเด่น เช่น หลักอหิงสา (ความไม่เบียดเบียน) ทุกสิ่งทุกอย่างเกิดเพราะกรรม การไม่แบ่งวรรณะ การไม่สอนให้เชื่อเรื่องเทพเจ้า (อเทวนิยม) การดำเนินชีวิตด้วยการอดอาหารหรือบริโภคอาหารเพียงน้อยนิด และการทรามานร่างกายให้ได้รับความลำบาก (ตบะ) เป็นต้น ซึ่งถือว่าท่านสอนเรื่องต่าง ๆ เหล่านี้อย่างจริงจัง เพื่อให้เข้าถึงโมกษะ (นิรวาณ) คำสอนในเรื่องเหล่านี้ก็ดูดีมีเหตุผลในปรัชญาของเซน จึงทำให้ศาสนาเซนมีผู้คนเห็นด้วยและนับถือหลายล้านคน

แต่ด้วยในยุคสมัยนั้นใครมีความคิดอย่างไรก็มีการเผยแพร่คำสอน ที่มีชื่อเสียง คือ ครู 6 สำนัก (ลัทธิทั้ง 6) ได้เผยแพร่ความคิดกันอย่างกว้างขวาง เมื่อไปทำสู่ด้านความคิดหรือคำสอนกับใครแล้วได้รับชัยชนะ หรือได้รับการยอมรับมากกว่า ผู้นั้นก็นับว่าเป็นเจ้าของแห่งลัธินั้นไป ฉะนั้นจึงทำให้เกิดลัทธิหรือสำนักต่าง ๆ ขึ้นอย่างมาก แข่งกับศาสนาพราหมณ์ หนึ่งในนั้นก็คือศาสนาเซน โดยมีนิครนถ์ นาฏบุตรหรือมหาวิระเป็นผู้นำ ซึ่งทางศาสนานิกของเซนก็นับถือว่าท่านเป็นศาสดาองค์ที่ 24 องค์สุดท้ายที่ได้อุบัติขึ้นในกาลปนี้ (ตามคัมภีร์พระเวทของศาสนาเซน ซึ่งคัมภีร์เซนโบราณ ที่มีการบันทึกไว้หลังจากนั้น โดยใช้ภาษาปรากฏจากอินเดีย)

ความเป็นมา

คำว่า เซน เป็นชื่อศาสนาหนึ่งในอินเดีย ศาสดาชื่อมหาวิระ มี 2 นิกาย คือ นิกายที่คัมพรหรือพวกซีเปลือย และนิกายเศวตัมพรหรือเศวตตามพรหรือพวกนุ่งผ้าขาว ใช้ภาษาปรากฏเป็นภาษาทางศาสนา ถิ่นนั้น

ในหลักอหิงสาและมังสวิรัต, ชินะ หรือ ไชนะ ก็เรียก (พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2554) โดยรากศัพท์มาจากคำว่า ชินะ แปลว่า ผู้ชนะ ซึ่งถือว่าเป็นชื่อที่ได้มีการเรียกในภายหลัง โดยชื่อเดิมของท่านมหาวิระนั้นคือ “วรมานะ” ซึ่งเป็นชื่อที่พระราชบิดา พระราชมารดาตั้งให้เมื่อประสูติ

ศ.ดร.สมภาร พรมทา ได้กล่าวว่า ถิ่นกำเนิดของศาสนาเซนอยู่ทางเหนือ และแคว้นที่กำเนิดก็อยู่ใกล้กับแคว้นของพระพุทธเจ้า คล้ายจังหวัดใกล้เคียงกัน ท่านเกิดในตระกูลชัตติยะ แต่ชัตติยะในลักษณะนี้เป็นเหมือนตระกูลนักรบมากกว่า ดำรงตำแหน่งในลักษณะประธานสภา ดูแลกฎหมาย บริหารบ้านเมือง ตามระบบของบ้านเมืองในสมัยนั้น ซึ่งเป็นการหาคนที่มีความสามารถมาจากตระกูลต่าง ๆ เพื่อทำการปกครองแคว้นของตนเอง สืบกับบอริราชศัตรู จนได้รับขนานนามว่าเป็นกษัตริย์ (ชัตติยะ)

ท่านมหาวิระ มีชาติกำเนิดอยู่ในเผ่าพันธุ์ชนชาวอินเดียที่ชื่อว่า กษัตริย์ลิจฉวี ราชธานีชื่อว่าเวสาลี (ไพศาลี) นครหลวงของแคว้นวิเทหะ มีอาณาบริเวณใกล้เคียงกับพระพุทธเจ้า ซึ่งมีแนวคิดจะต่างจากศาสนาพราหมณ์-ฮินดู

ศาสนาเซน ไม่เชื่อเรื่องพระเจ้าดลบันดาล จึงไม่สอนเรื่องพระเจ้าเป็นผู้สร้างทุกสิ่ง จึงเป็นแนวคิดแบบบอเทวนิยม แต่สอนเรื่องกรรมด้ากรรมชาว กรรมเป็นตัวกำหนดให้เรารู้ว่าจะไปอยู่ภพภูมิไหน ชาวอินเดียจึงมีแนวคิดสองแบบ คือ เทวนิยมกับบอเทวนิยม

ศาสนาเซนมีคนนับถือหลายล้านคน ทั้งในอินเดีย และในประเทศอื่น ๆ ก็มีผู้นับถือกระจัดกระจายอยู่เช่นกัน และมีนักบวชใหม่ ๆ เพิ่มทุกปี ส่วนมากเป็นนิทายิคมพรคือนิยมบวชไม่สวมเสื้อผ้า และเป็นที่น่าสังเกต ชื่อที่ว่า คนอินเดียที่นับถือศาสนาเซน ส่วนมากเป็นคนฐานะดี เป็นพ่อค่านักธุรกิจ มีการศึกษาดี จึงทำให้เห็นว่าศาสนาเซนไม่ใช่ศาสนาของคนพื้นบ้านยากจน เหมือนกับศาสนาพุทธ ที่ไม่แบ่งวรรณะ ทำให้มีผู้นับถือได้ทุกระดับชั้น

ศาสตาของศาสนาเซน

มหาวิระ แปลว่า กล้าหาญมาก เป็นสมญานามที่ประชาชนและคนทั่วไปเรียกกันในภายหลัง เพราะความกล้าหาญของท่านเมื่อยังเยาว์วัย ท่านเกิดก่อนพระพุทธเจ้าและออกบวชก่อนพระพุทธเจ้า 30 ปี มีประวัติคล้ายคลึงกับของพระพุทธเจ้ามาก ตั้งแต่ประสูติ ออกบวช จนถึงเข้านิพพาน ในส่วนนั้นจะไม่ขอกล่าวไว้ในที่นี้ เพราะตามข้อมูลในคัมภีร์ของศาสนาเซนเองก็ได้มีการบันทึกขึ้นในภายหลังการนิพพานของศาสดาไปแล้วประมาณ 800 ปี (เสฐียร พันธงชัย, 2542)

หลังจากออกบวชท่านทำการตั้งปณิธานกับตัวเอง ทำทุกรกิริยา ในการค้นหาความจริงในชีวิตอันสูงสุด ด้วยวิธีการไม่ยอมเปล่งวาจากับใคร เป็นเวลาถึง 12 ปี เมื่อท่านแน่ใจแล้วว่า ตัวเองบรรลุความรู้อย่างสูงสุด นับเป็นผู้หลุดพ้น เป็นอรหันต์ เป็นสัพพัญญู เป็นผู้ชนะ ตามโฆหารแห่งศาสนาเซน ท่านก็เริ่มสั่งสอนผู้คนเป็นเวลา 30 ปีเศษ และในสถานที่ที่ท่านไปสั่งสอนนั้น ได้มีผู้เลื่อมใสท่านเป็นจำนวนมาก ทั้งกษัตริย์ พราหมณ์ และคนในวรรณะอื่น ๆ

จริยศาสตร์

นักบวชศาสนาเซนไม่โกณผม แต่ต้องถอน เพราะไม่ต้องการตามใจความคิดที่มาจากกายคือความเจ็บปวด เลยต้องถอนผมจะได้ไม่ตามใจที่อยากสบายทางกาย การไม่ทำตามความต้องการของกาย เรียกว่าการบำเพ็ญตบะ ตบะ แปลว่า ทำให้เราร้อน

ศาสนาเซน พยายามหลีกเลี่ยงสิ่งก่อสร้าง จะอยู่ตามป่า ต้นไม้ หลีกเลี่ยงการยึดมั่น และเพราะต้องการหลีกเลี่ยงการเบียดเบียนสรรพสิ่งที่ถือว่ามิวิญญาณครองอยู่ มีความรู้สึก มีความเจ็บปวด เช่นเดียวกับตัวเรา จึงเป็นเหมือนผู้ประเสริฐที่ไม่ทำร้ายใคร เป็นดังผู้สร้างความสันติสุขให้กับโลกและธรรมชาติ

สมภาร พรหมทา กล่าวว่า ศาสนาเซนคิดเกี่ยวกับมนุษย์อย่างละเอียดว่า เรื่องมนุษย์เรามีมาอย่างไร เป็นอยู่อย่างไร ความไม่สอดคล้องกายกับความรู้สึก (วิญญาณ) มันเป็นคนละอย่างกัน เช่น เราไม่รู้ว่าจะเกิดบนหน้าเราวันไหนก็ไม่รู้ มะเร็งจะเกิดวันไหนก็ไม่รู้

ศาสนาเซน มองว่า เราไม่ใช่ร่างกาย เราอาศัยร่างกายนี้อยู่ และเชื่อว่า ในจักรวาลมีของที่มีอยู่ตามธรรมชาติเลย 2 ชนิด ในสมัยที่จักรวาลว่างเปล่า จะมีอนุ อะตอม ร่องลอยอยู่เต็มไปหมด อะตอมชนิดหนึ่งเรียกว่า สสาร (เป็นวัตถุ) อะตอมอีกชนิดหนึ่ง เรียกว่า ชีวะ (วิญญาณ) ลอยไปลอยมา อะตอม 2 อย่างรวมกัน แล้วกลายเป็นต้นไม้บ้าง ไต่บ้าง ก้อนหินบ้าง (อนุภาควัตถุ+อนุภาควิญญาณ)

กรรม ทศนะของศาสนาเซน คือ อนุภาค มี 2 อนุภาคดำ อนุภาคขาว (กรรมดำ กรรมขาว) ถ้าเราทำกรรมดี เช่น ให้อภัยเพื่อนมนุษย์ อนุภาคดึงดูดอนุภาคขาวเข้ามาทำให้เป็นสุข เป็นอนุภาคที่มาจากวิญญาณ ถ้าอนุภาคที่มาจากกาย จะเป็นการดึงดูดอนุภาคดำ

การบำเพ็ญตบะคือการไม่เอาอนุภาคดำเข้ามาในชีวิต และช่วยทำให้อนุภาคดำที่อยู่ในตัวเราละลายไปด้วย กรรมบางอย่างเกี่ยวข้องกับสุขภาพ ต้องพยายามไม่ทำกรรมดำที่ทำให้เป็นโรคอย่างนั้นอย่างนี้ เช่น การปล่อยปลา อาจจะมาจกศาสนาเซนก็ได้ และการล้างกรรมอาจเป็นแนวคิดจากศาสนาเซน

ทศนะเรื่องวิญญาณ วิญญาณทั้งหลาย มีอยู่ทั้งในสิ่งที่มีชีวิต และไม่มีชีวิต ภายในต้นไม้ ในน้ำ ไฟ ก้อนหิน ลม พันธุ์ผักต่าง ๆ มีวิญญาณสิงอยู่ทั้งสิ้น ดวงวิญญาณของผู้กระทำชั่ว ไม่เพียงแต่ไปเกิดในร่างของสัตว์ เช่น สุนัข หมู งู กบ เป็นต้น ถ้าชั่วซ้ำมากก็ไปเกิด (จับ) อยู่ในต้นไม้และพันธุ์ผักต่าง ๆ ได้ (เสฐียร พันธรั้งซี, 2542)

ดังนั้น ทุกสิ่งทุกอย่างมีความรู้สึก ก้อนหินก็มีความรู้สึก เวลาเราเดินไปชน กระแทกก้อนหินด้วยแรงเท่าไร ก้อนหินก็กระแทกมาที่เราเท่านั้น ในทางจริยธรรม คนที่เปิดหนังสือแรง ๆ นี่ถือว่าเป็นคนโหดร้ายคนที่ขับรถเกียร์เดียวก็ทารุณต่อรถ เพราะรถมันมีความรู้สึก มีวิญญาณเช่นกัน แสดงให้เห็นว่าคนที่ทะนุถนอมสิ่งของต่าง ๆ เป็นคนที่มีคุณธรรมเยือกกว่าคนไม่ทะนุถนอม

ลูกศิษย์ของเซน คนหนึ่ง เล่าว่า เขาเคยไปเกิดไปเกวียนบ้าง เป็นต้นไม้บ้าง เวลาตายความจำจะถูกลบทิ้ง เลยไม่รู้ความเจ็บปวด ซึ่งพยายามจะบอกว่า หลังจากตายแล้ว ดวงวิญญาณของเราจะไปหาที่เกิดใหม่ เข้าอยู่ในร่างใหม่ ตามผลกรรมที่ได้ทำไว้ นี่เป็นหลักจริยศาสตร์ตามทศนะของศาสนาเซน

สมภาร พรหมทา ได้กล่าวว่า ทศนะของศาสนาเซน คือ ในชีวิตเราไม่มีอะไรที่ไม่เกี่ยวกับกรรม พระพุทธเจ้าทรงวิจารณ์ไว้ว่า มีบางลัทธิที่เชื่อว่า ทุกอย่างที่เกิดกับเราเป็นผลของกรรม แนวคิดนี้สุดโต่งเกินไป (อรรถกถาสุตตันตปิฎก) เพราะในพุทธปรัชญาอธิบายว่า บางอย่างเป็นผลของกรรม บางอย่างไม่ใช่กรรม

หลักอนุพรต 5 หลักธรรมขั้นพื้นฐาน

หลักธรรมที่เป็นวินัยสำหรับประพฤติให้กับสาวกของศาสนาเซน ที่เป็นคฤหัสถ์ ดังนี้

1. ไม่เบียดเบียนสัตว์ (อหิงสา)
2. ไม่ลักทรัพย์
3. ไม่พูดเท็จ

4. เป็นอยู่อย่างบริสุทธิ์ด้วยกาย วาจา ใจ อาทิ ไม่ดื่มน้ำเมา

5. ไม่มีความปรารถนาถลา คือ ไม่ปรารถนาสิ่งใดเกินสมควร ผู้ใดประพฤติตามบัญญัติเหล่านี้ จะถึงความหลุดพ้นได้ (เสฐียร พันธงศรี, 2542)

ถ้าอยากมีชีวิตที่ประเสริฐต้องอย่าเป็นไปตามความรู้สึกของร่างกาย เพราะนั่นถือว่าเป็นกิเลส การไม่ระวังการกินอาหารที่ทำให้ตัวเองอ้วน แต่ปัญหาคืออดไม่ได้ พอเรากินเราก็อ้วน ถือว่าเป็นการตามกิเลสที่เกิดจากความอยากกิน เป็นสิ่งที่มาจากอนุภาคสสารธรรมดาเป็นเช่นนั้น ธรรมชาติของสสารจะไหลไปหาที่ต่ำ จะให้ความหมายเชิงจริยศาสตร์ก็ได้ เชิงฟิสิกส์ก็ได้

อะไรก็ตามที่มันย้วยวนประสาตสัมผัสให้เข้าหามัน ให้เข้าไปเสพมัน นั่นคือลักษณะของอนุภาคที่เป็นสสารจะไหลไปเช่นนั้น

ยกตัวอย่าง ตอนกลางคืนนอนไม่หลับ ไม่ได้รู้สึกหิวเท่าไร แต่รู้สึกปากว่าง ๆ ก็เลยเดินไปหาอะไรกิน ความรู้สึกที่ว่า กินหน่อย อันนี้เป็นความรู้สึกที่มาจากกาย ไม่ใช่ตัวเรา สรุปว่า กายมนุษย์จะดึงเราเข้าไปหาสิ่งที่มันย้วยวน แต่ก็มีบางคนถามตัวเองก่อนกินว่า หิวหรือถึงกิน แล้วก็ไมกิน ความรู้สึกที่ถามว่าหิวหรือ แล้วไม่กิน อันนี้เป็นความรู้สึกที่มาจากวิญญาณ

ศาสนาเซนให้พยายามสังเกตดี ๆ เราจะรู้ว่า ความคิดบางอย่างบางตอนมาจากสสาร บางครั้งก็วิญญาณ และความคิดที่มาจากกาย ก็ไม่ได้มาจากตัวเรา คนที่ปล่อยให้ชีวิตถูกดึงไปด้วยความคิดที่มาจากร่างกาย ก็จะเวียนว่ายอยู่ในทุกข์

ภายใต้พื้นพิภพนี้ มีนรกอยู่ 9 ขุม ลดลำดับกันตามความหนักแห่งกรรมของผู้กระทำความชั่ว ผู้ใดประพฤติชอบดวงวิญญาณของผู้นั้นจะลอย ขึ้นสู่สวรรค์ ซึ่งมีอยู่ 26 ชั้น เรียงขึ้นไปตามลำดับความดี รองรับวิญญาณของผู้บรรลุนิราพานหรือโมกษะ อันเป็นแดนแห่งความหลุดพ้น (เสฐียร พันธงศรี, 2542) หากมีคำถามว่า ความสุขของเขาคืออะไร คำตอบที่ได้ คือรู้สึกชนะความต้องการที่ไม่ได้ทำตามใจร่างกาย

ในเทวทหสูตร พระสุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสก เล่มที่ 3 ภาคที่ 1 พระไตรปิฎก ไทย (ฉบับมหาจุฬาฯ) ได้มีเหตุการณ์ที่พระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จไปสนทนาในเชิงไถ้วาทะกับพวกนิครนถ์ที่เป็นศิษย์ของ นิครนถ์ นาฏบุตร มีความว่า “...พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสตั้งนี้ว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย มี สมณพราหมณ์ พวกหนึ่ง มีวาทะอย่างนี้ มีทิฐิอย่างนี้ว่า บุรุษบุคคลนี้ย่อมเสวยเวทนาอย่างใดอย่างหนึ่ง ไม่ว่าสุข ทุกข์ หรือมิใช่ทุกข์ มิใช่สุขก็ดี ข้อนั้นทั้งหมดก็เพราะเหตุแห่งกรรมที่ตนทำไว้แต่ก่อน ดังนั้น เพราะกรรมเก่าหมดด้วยตบะ ไม่ทำกรรมใหม่ ก็จักไม่มีผลต่อไป เพราะไม่มีผลต่อไป ก็จักสิ้นกรรม เพราะสิ้นกรรม ก็จักสิ้นทุกข์ เพราะสิ้นทุกข์ ก็จักสิ้นเวทนา เพราะสิ้นเวทนา ทุกข์ทั้งปวงจักเป็นอันไม่มีไปเอง ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกนิครนถ์มักมีวาทะอย่างนี้.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราเข้าไปหาพวกนิครนถ์ผู้มีวาทะอย่างนี้ แล้วถามอย่างนี้ว่า ท่านนิครนถ์ จจริงหรือที่มีชื่อว่า พวกท่านมีวาทะอย่างนี้ มีทิฐิอย่างนี้ว่า บุรุษบุคคลนี้ย่อมเสวยเวทนาอย่างใดอย่างหนึ่ง แม้ว่าจะสุข ทุกข์ หรือมิใช่ทุกข์มิใช่สุข ข้อนั้นทั้งหมดเป็นเพราะเหตุแห่งกรรมที่ตนทำไว้แต่ก่อน ทั้งนี้เพราะกรรมเก่าหมดด้วยตบะ ไม่ทำกรรมใหม่ ก็จักไม่มีผลต่อไป เพราะไม่มีผลต่อไป ก็จักสิ้นกรรม เพราะสิ้นกรรม ก็จักสิ้นทุกข์ เพราะสิ้นทุกข์ ก็จักสิ้นเวทนา เพราะสิ้นเวทนา ทุกข์ทั้งปวงจักเป็นอันไม่มีไปเอง.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกนิครนถ์นั้น ถูกเราถามอย่างนี้แล้วก็ยืนยัน เราจึงถามอย่างนี้ว่า ท่านนิครนถ์ พวกท่านทราบละหรือว่า เราทั้งหลายได้มีแล้วในกาลก่อน มิใช่ไม่ได้มีแล้ว. นิครนถ์เหล่านั้น ตอบว่า ท่านผู้มีอายุ ข้อนี้น่ามิได้เลย.

เรา. ท่านนิครนถ์ พวกท่านทราบละหรือว่า เราทั้งหลายได้ทำบาป กรรมไว้ในก่อน มิใช่ไม่ได้ทำไว้.
นิ. ท่านผู้มีอายุ ข้อนี้น่ามิได้เลย.

เรา. ท่านนิครนถ์ พวกท่านทราบละหรือว่า เราทั้งหลายได้ทำบาป กรรมอย่างนี้บ้าง ๆ. นิ. ท่านผู้มีอายุ
ข้อนี้น่ามิได้เลย.

เรา. ท่านนิครนถ์ผู้มีอายุ พวกท่านทราบละหรือว่า ทุกข์เท่านี้เรา สลัดได้แล้ว หรือว่าทุกข์เท่านี้
เราต้องสละเสีย หรือว่าเมื่อทุกข์เท่านี้ เราสลัด ได้แล้ว ทุกข์ทั้งหมดก็จักเป็นอันไม่มีไปเอง. นิ. ท่านผู้มีอายุ ข้อนี้น่า
มิได้เลย.

เรา. ท่านนิครนถ์ พวกท่านทราบการละอกุศลธรรม การบำเพ็ญกุศลธรรมในปัจจุบันละหรือ.
นิ. ท่านผู้มีอายุ ข้อนี้น่ามิได้เลย.

เรา. ท่านนิครนถ์ เเท่าที่พูดกันมานี้เป็นอันว่า พวกท่านไม่ทราบว่า เราทั้งหลายได้มีแล้วในก่อน มิใช่
ไม่ได้มีแล้ว ไม่ทราบว่า เราทั้งหลายได้ทำบาปกรรมไว้ในก่อน มิใช่ไม่ได้ทำไว้ ไม่ทราบว่า เราทั้งหลาย ได้ทำ
บาปกรรมอย่างนี้บ้าง ๆ ไม่ทราบว่า ทุกข์เท่านี้ เราสลัดได้แล้ว หรือว่า ทุกข์เท่านี้ เราต้องสละเสีย หรือว่าเมื่อ
ทุกข์เท่านี้ เราสลัดได้แล้ว ทุกข์ทั้งหมด ก็จักเป็นอันไม่มีไปเอง ไม่ทราบการละอกุศลธรรม การบำเพ็ญกุศล
ธรรมในปัจจุบัน เมื่อเป็นเช่นนี้ ท่านนิครนถ์ไม่สมควรจะพยากรณ์ว่า บุรุษบุคคลนี้ ย่อมเสวยเวทนาอย่างใด
อย่างหนึ่ง ไม่ว่าสุข ทุกข์ หรือมิใช่ทุกข์มิใช่สุข ข้อนั้นทั้งหมดก็เพราะเหตุแห่งกรรมที่ตนทำไว้แต่ก่อน ทั้งนี้
เพราะกรรมเก่าหมด ด้วยตะบะ ไม่ทำกรรมใหม่ ก็จักไม่มีผลต่อไป เพราะไม่มีผลต่อไป ก็จัก สิ้นกรรม เพราะสิ้น
กรรม ก็จักสิ้นทุกข์ เพราะสิ้นทุกข์ ก็จักสิ้นเวทนา เพราะสิ้นเวทนา ทุกข์ทั้งปวงจักไม่มีไปเอง. ท่านนิครนถ์ ก็ถ้า
พวกท่านพึงทราบว่า เราทั้งหลายได้มีแล้วแต่ก่อน มิใช่ไม่ได้มีแล้ว พึงทราบว่า เราทั้งหลายได้ทำบาปกรรมไว้แต่
ก่อน มิใช่ไม่ได้ทำไว้ พึงทราบว่า เราทั้งหลายได้ทำบาปกรรมอย่างนี้บ้าง ๆ พึงทราบว่า ทุกข์เท่านี้ เราสลัดได้
แล้ว หรือว่าทุกข์เท่านี้ เราต้องสละเสีย หรือว่าเมื่อทุกข์ เท่านี้ เราสลัดได้แล้ว ทุกข์ทั้งหมดก็จักเป็นอันไม่มีไปเอง
พึงทราบการละอกุศลธรรม การบำเพ็ญกุศลธรรมในปัจจุบัน เมื่อเป็นเช่นนี้ ท่านนิครนถ์ ควรจะพยากรณ์ได้ว่า
บุรุษบุคคลนี้ย่อมเสวยเวทนาอย่างใดอย่างหนึ่ง ไม่ว่าสุข ทุกข์ หรือมิใช่ทุกข์มิใช่สุข ข้อนั้นทั้งหมดก็เพราะเหตุ
แห่งกรรมที่ตนทำไว้แต่ก่อน ทั้งนี้เพราะกรรมเก่าหมดด้วยตะบะ ไม่ทำกรรมใหม่ ก็จักไม่มีผลต่อไป เพราะไม่มี
ผลต่อไป ก็จักสิ้นกรรม เพราะสิ้นกรรมก็จักสิ้นทุกข์ เพราะสิ้นทุกข์ ก็จักสิ้นเวทนา เพราะสิ้นเวทนา ทุกข์ทั้ง
ปวงก็จักเป็นอันไม่มีไปเอง.

ท่านนิครนถ์ เปรียบเหมือนบุรุษถูกยิงด้วยลูกศรที่มียาพิษอาบไว้อย่างหนาแล้ว พึงเสวยเวทนาอันเป็น
ทุกข์กล้า เจ็บแสบ เพราะเหตุการเสียดแทงของลูกศร มิตรสหาย ญาติสาโลหิตของเขาพึงให้หมอผ่าตัดรักษา
หมอผ่าตัดใช้ศัสตราชำแหละปากแผลของเขา เขาพึงเสวยทุกขเวทนาอันกล้าเจ็บแสบ แม้เพราะเหตุถูก
เครื่องตรวจค้นหาลูกศร หมอผ่าตัดถอนลูกศรออก เขาพึงเสวยทุกขเวทนาอันกล้าเจ็บแสบ แม้เพราะเหตุถอน
ลูกศรออก หมอผ่าตัดใส่ยาถอนพิษที่ปากแผล เขาพึงเสวยทุกขเวทนาอันกล้า เจ็บแสบ แม้เพราะเหตุใส่ยาถอน
พิษที่ปากแผล ต่อมาเขามีแผลหาย มีผิวหนังสนิท จึงไม่มีโรค มีความสุขเสรี อยู่ได้ตามลำพัง ไปไหนไปได้ จึงมี
ความคิดอย่างนี้ว่า เมื่อก่อนเราถูกยิงด้วยลูกศรที่มียาพิษอาบไว้อย่างหนา ได้เสวยทุกขเวทนาอันกล้า เจ็บแสบ
แม้เพราะเหตุการเสียดแทงของลูกศร มิตร สหาย ญาติสาโลหิตของเราให้หมอผ่าตัดรักษา หมอผ่าตัดใช้ศัสตรา
ชำแหละปากแผล เรานั้นได้เสวยทุกขเวทนาอันกล้า เจ็บแสบ แม้เพราะเหตุถูกศัสตราชำแหละปากแผล หมอ
ผ่าตัดใช้เครื่องตรวจค้นหาลูกศร เรานั้นได้เสวยทุกขเวทนาอันกล้า เจ็บแสบ แม้เพราะเหตุถูกเครื่องตรวจค้นหา
ลูกศร หมอผ่าตัดถอนลูกศรออก เรานั้นได้เสวยทุกขเวทนาอันกล้า เจ็บแสบ แม้เพราะเหตุถอนลูกศรออก

หมอผ่าตัดใส่ยาถอนพิษที่ปากแผล เรานั่นได้สวยทุกขเวทนาอันกล้าเจ็บแสบ แม้เพราะเหตุใส่ยาถอนพิษที่ปากแผล เดียวนี้ เรานั่นมีแผลหาย มีผิวหนังสนิท จึงไม่มีโรค มีความสุข เสรี อยู่ได้ตามลำพัง ไปไหนไปได้ ฉันทิด. ท่านนิครนถ์ ก็ฉันทิดเหมือนกันแล ถ้าพวกท่านพึงทราบว่ เราทั้งหลาย ได้มีแล้วในก่อน มิใช่ไม่ได้มีแล้ว พึงทราบว่ เราทั้งหลายได้ทำบาปกรรมไว้ในก่อน มิใช่ไม่ได้ทำไว้ พึงทราบว่ เราทั้งหลายได้ทำบาปกรรมอย่างนี้บ้าง ๆ พึงทราบว่ ทุกข์เท่านี้เราสลัดได้แล้ว หรือว่าทุกข์เท่านี้ เราต้องสลัดเสีย หรือว่าเมื่อทุกข์เท่านี้เราสลัดได้แล้ว ทุกข์ทั้งหมดก็เป็น อันไม่มีไปเอง พึงทราบการละอกุศลธรรม การบำเพ็ญกุศลธรรมในปัจจุบัน เมื่อเป็นเช่นนี้ พวกนิครนถ์ ควรจะพยากรณ์ได้ว่า บุรุษบุคคลนี้ย่อมสวย เวทนาอย่างใดอย่างหนึ่ง ไม่ว่าสุข ทุกข์ หรือมิใช่ทุกข์มิใช่สุข ข้อนั้นทั้งหมด ก็เพราะเหตุแห่งกรรมที่ตนทำไว้แต่ก่อน ทั้งนี้เพราะกรรมเก่าหมดด้วยตบะ ไม่ทำกรรมใหม่ จักไม่มีผลต่อไป เพราะไม่มีผลต่อไป ก็จักสิ้นกรรม เพราะสิ้นกรรม จักสิ้นทุกข์ เพราะสิ้นทุกข์ จักสิ้นเวทนา เพราะสิ้นเวทนา ทุกข์ทั้งปวงจักเป็นอันไม่มีไปเอง. ท่านนิครนถ์ ก็เพราะเหตุที่พวกท่านไม่ทราบว่ เราทั้งหลายได้มีแล้วในก่อน มิใช่ไม่ได้มีแล้ว ไม่ทราบว่ เราทั้งหลายได้ทำบาปกรรมไว้ในก่อน มิใช่ไม่ได้ทำไว้ ไม่ทราบว่ เราทั้งหลายได้ทำบาปกรรมอย่างนี้บ้าง ๆ ไม่ทราบว่ ทุกข์เท่านี้ เราสลัดได้แล้ว หรือว่าทุกข์เท่านี้ เราต้องสลัดเสีย หรือว่าเมื่อทุกข์เท่านี้ เราสลัดได้แล้ว ทุกข์ทั้งหมดก็เป็นอันไม่มีไปเอง ไม่ทราบการละอกุศลธรรม การบำเพ็ญกุศลธรรมในปัจจุบัน ฉะนั้น ท่านนิครนถ์ จึงไม่ควรจะพยากรณ์ว่ บุรุษบุคคลนี้ย่อมสวย เวทนาอย่างใดอย่างหนึ่งไม่ว่าสุขทุกข์ หรือมิใช่ทุกข์มิใช่สุข ข้อนั้นทั้งหมดก็เพราะเหตุแห่งกรรมที่ตนทำไว้แต่ก่อน ทั้งนี้ เพราะกรรมเก่าหมดด้วยตบะ ไม่ทำกรรมใหม่ จักไม่มีผลต่อไป เพราะไม่มีผลต่อไป จักสิ้นกรรม เพราะสิ้นกรรม ก็จักสิ้นทุกข์ เพราะสิ้นทุกข์ ก็จักสิ้นเวทนา เพราะสิ้นเวทนา ทุกข์ทั้งปวงก็จักเป็นอัน ไม่มีไปเอง.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เมื่อเรากล่าวอย่างนี้ พวกนิครนถ์นั้น ได้กล่าวกะเราดังนี้ว่า ท่านผู้มีอายุ ท่านนิครนถ์นาฏบุตร เป็นผู้รู้ธรรมทั้งปวง เป็นผู้เห็นธรรมทั้งปวง ยินยัญญาณทัสสนะตลอดทุกส่วนว่า เมื่อเราเดินก็ดี ยืนก็ดี หลับก็ดี ตื่นก็ดี ญาณทัสสนะได้ปรากฏติดต่อเสมอไป ท่านกล่าวอย่างนี้ว่า ดูก่อนพวกนิครนถ์ผู้มีอายุ บาปกรรมที่พวกท่านทำไว้ในก่อนมีอยู่ พวกท่านจงสลัดบาปกรรมนั้นเสีย ด้วยปฏิบัติประกอบด้วยการกระทำที่ทำได้ยากอันเผ็ดร้อนนี้ ข้อที่ท่านทั้งหลายเป็นผู้สำรวมกาย สำรวมวาจา สำรวมใจ ในบัดนี้ นั้นเป็นการไม่ทำบาปกรรมต่อไป ทั้งนี้ เพราะกรรมเก่าหมดด้วยตบะ ไม่ทำกรรมใหม่ ก็จักไม่มีผลต่อไป เพราะไม่มีผลต่อไป ก็จักสิ้นกรรม เพราะสิ้นกรรม ก็จักสิ้นทุกข์ เพราะสิ้นทุกข์ ก็จักสิ้นเวทนา เพราะสิ้นเวทนา ทุกข์ทั้งหมดก็จักเป็นอันไม่มีไปเอง ก็แหละคำนั้นถูกใจและควร แก่พวกข้าพเจ้า และเพราะเหตุนั้น พวกข้าพเจ้าจึงได้ชื่นชม...” ดังข้อความข้างต้นนี้ พวกนิครนถ์ได้ยึดถือคำสอนของอาจารย์ของตนเป็นอย่างดี เป็นการปฏิบัติตามคำสอนของอาจารย์ของท่านั้น โดยในตอนท้ายของเรื่องนี้พระพุทธเจ้าตรัสว่า “ความพยายามของพวกนิครนถ์ก็ไร้ผล ความเพียรก็ไร้ผล” ซึ่งหมายถึงความเพียรพยายามที่บำเพ็ญตบะอย่างแรงกล้านั้น ไม่สามารถทำให้สิ้นกรรมได้จริง ยังไม่สามารถตัดสังสารวัฏได้จริง ยังไม่ทำให้ถึงพระนิพพานได้จริง

บทสรุป

ศาสนาเซนเป็นศาสนาปรากฏหลักจริยศาสตร์ ที่ไม่เชื่อเรื่องพระเจ้าผู้สร้างโลก อยู่ในสายนาสติกะ เพราะไม่ถือความศักดิ์สิทธิ์ของคัมภีร์ พระเวท นับว่าเป็นอเทวนิยม เชื่อว่าโลกเกิดด้วยการรวมตัวของสสารต่าง ๆ ด้วยตัวของมันเอง และทุกสิ่งทุกอย่างเกิดขึ้นเพราะกรรม และมีวิญญาณเข้าไปอาศัยอยู่ การไม่แสดง ความเคารพต่อพุทธสรพสิ่งจึงเป็นการไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง การเป็นอยู่ของศาสนาเซนจึงเป็นการเน้นไปที่การ

ไม่เบียดเบียนต่อทุกสรรพสิ่ง (อหิงสา) และการทำร่างกายของตนให้ได้รับความทรมาณ เป็นการสร้างตะบะอย่าง
ดี เพื่อเผาผลาญกิเลสที่มีในตนเองให้เบาบาง และทำให้ไม่รับกรรมดำเข้ามามีตัวเอง ทำให้ร่างกายและ
วิญญาณนั้นมีความบริสุทธิ์ จนสามารถเข้าถึงนิรวาณ หรือโมกษะ อันเป็นแดนแห่งการหลุดพ้น ซึ่งเป็นสิ่งสูงสุด
ของของศาสนาเซน ภายหลังได้มีความเห็นของผู้สอนในศาสนาเซนต่างกัน จึงทำให้มีการแบ่งนิกายออกได้ 2
นิกายหลัก คือ ทิคัมพร และเศวตัมพร

บรรณานุกรม

- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2556). พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล ชุด 91 เล่ม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- กวี ศิริธรรม. (2521). *หลักคำสอนของศาสนาเซนในคัมภีร์พุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท* (Doctoral dissertation). ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาภาษาตะวันออก. บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. บทคัดย่อ.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน*.
- สมภาร พรหมทา. *ลัทธิธรรมานตนของศาสนาเซน*. แหล่งที่มา <https://www.youtube.com/watch?v=OQ93Hr1z6Fc>. 28 กรกฎาคม 2567.
- เสฐียร พันธงศรี. (2542). *ศาสนาเปรียบเทียบ* (พิมพ์ครั้งที่ 8). สำนักพิมพ์สุภาพใจ.